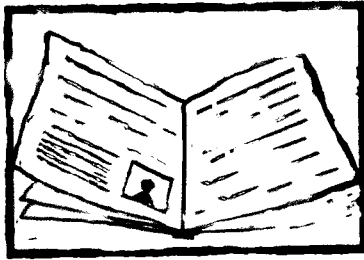

ספרים

סיקורת

חשוב, אבל לא מדויק

חשיבותו של הספר "לטרון" (הוצאת "קשת") שכתב רם אורן נעוצה בעצם כתיבתו. אורן הציב לעצמו מטרה - להביא את סיפוריהם של קרבות לטרון לבני הדור הצעיר, שאינו מכיר אותם - ובכך הוא מצליח. יחד עם זאת קשה לומר כי ספרו של אורן הוא הטוב שבספרים שנכתבו על קרבות לטרון, שכן הוא רצוף אי-דיוקים וטעויות

רון יצחק

לטרון לבני הדור הצעיר, שאינו מכיר אותם - ובכך הוא מצליח. בסגנון כתיבתו המיוחד של אורן הוא מעניק לקורא סיפור קליל וזורם על אירועי לטרון ויוצר נדבך חשוב בסיפורי תש"ח, במיוחד לאותם אנשים שאינם חשופים לספרי המחקר שנכתבו על אותה תקופה. יחד עם זאת יש לומר כי ספרו של אורן אינו ספר היסטוריה במלוא מובן המילה, ולמרות נאמנותו כביכול לעובדות ההיסטוריות, הרי יש בו לא מעט טעויות ושיבושים.

הספר פותח בסקירת הגיבורים, האמורים למלא בהמשך תפקיד משמעותי בחטיבה 7 ובלחימה בלטרון. הבולטים מבין האישים שמזכיר המחבר בפרק זה הם שלמה שמיר ודוד מרכוס. שלמה שמיר היה חבר משלחת ההגנה בארצות-הברית, שעסקה ברכישת ציוד צבאי ואמצעי לחימה בשביל התעשייה הצבאית בארץ-ישראל. בין היתר היה על משלחת ההגנה לטפל בגיוס כוח אדם מיומן, שיוכל לסייע לצבא היהודי שעתיד היה לקום. באמצעות חבר משותף פגש שמיר בניו-יורק את קולונל בדימוס דוד מרכוס והציע לו להצטרף

בלטרון, הסתיימו בתבוסה לכוחות היהודיים התוקפים ובאבדות כבדות. ספרו של רם אורן "לטרון" מתאר את המצב הקשה של היהודים בארץ-ישראל בכלל ובירושלים בפרט לאחר החלטת החלוקה ובמיוחד לאחר פלישת הלגיון הערבי לארץ-ישראל. אורן מתמקד במצור שהטילו הערבים על ירושלים - תחילה לפני הפלישה ואחר-

זהו סיפור קליל וזורם על אירועי לטרון, שיוצר נדבך חשוב בסיפורי תש"ח, במיוחד לאותם אנשים שאינם חשופים לספרי המחקר שנכתבו על אותה תקופה

כך בידי הלגיון הערבי - ומתאר את הרקע ואת הקשיים שהביאו להקמתה של חטיבה 7. חלק נכבד מהספר עוסק בפעילותה של אותה חטיבה בשדה הקרב. חשיבותו של הספר הזה נעוצה בעצם כתיבתו. אורן הציב לעצמו מטרה - להביא את סיפוריהם של קרבות

זמן קצר לאחר פלישת צבאות ערב לארץ-ישראל, ב-15 במאי 1948, הגיע הלגיון הערבי לגזרת לטרון והשתלט עליה ללא קרב. נוכחותם של שני גדודי הלגיון הערבי בגזרה - תחילה של הגדוד הרביעי ואחר כך גם של הגדוד השני - שמה לאל את כל הניסיונות של היהודים להגיע לירושלים והידקה את המצור עליה. בן-גוריון, שהיה מוטרד מהמצור המתמשך על היהודים בירושלים וחשש מנפילתה בידי הלגיון הערבי, יזם את הקמתה של חטיבה 7, ולמפקדה בחר באיש ההגנה, שלמה שמיר. על חטיבה זו הוטלה המשימה

לפרוץ את הדרך לירושלים. החטיבה בפיקודו של שמיר לא הצליחה לבצע את המשימה שהוטלה עליה. שלושת המבצעים שערכה החטיבה ("בן-נאן א", "בן-נאן ב" ו"יורם"), שנועדו למגר את כוח הלגיון שישב

מרצה להיסטוריה של המזרח התיכון במכללות צפת והגליל המערבי, מתמחה בירדן

לשורות ההגנה כיועץ למפקדים הקרביים שלה. מרכוס, למרות חוסר התלהבותה של אשתו, החליט לנסוע לארץ-ישראל עם שמיר.

רם אורן סוקר אחדים מאירועי הטרור שהתרחשו בארץ-ישראל לאחר החלטת החלוקה - כנראה כדי להמחיש בפני הקורא את המצב הקשה שבו היה שרוי היישוב היהודי באותם הימים. בין האירועים שמזכיר המחבר: חילופי יריות בין ערבים ליהודים,

התקפת ערבים על השכונות היהודיות הגובלות ביפו, התקפות על יישובים יהודיים בגליל ושיבוש התחבורה היהודית ליישובים המנותקים. אורן אינו פוסח גם על תפקידו של הלגיון הערבי באותם מעשי טרור ומציין כי "גם הלגיון הערבי נכנס לפעולה. חייליו תקפו שיירה ליד בית-נבאללה והרגו כמה מנוסעיה". (עמ' 41). אולם בתקופה שמאז החלטת החלוקה ועד פלישת הלגיון הערבי לארץ-ישראל, ב-15 במאי 1948, לא עסק הלגיון הערבי, בדרך כלל, בפעילות טרור נגד היהודים, והדבר היה גם בניגוד למדיניותו הרשמית. הלגיון הערבי, שמאז סיום מלחמת העולם השנייה נמצא בארץ-ישראל והיה תחת פיקוד בריטי, נמנע מלהצטרף לכוחות הערביים בפעילותם נגד היהודים, משום שהצבא הבריטי לא התיר לו להשתתף באופן פעיל בלחימה.¹ יתר על כן, המלך עבדאללה לא שש להטיל את חייליו למערכה לפני סיום המנדט, משום שחשש שהדבר יפגע בקשריו הטובים עם בריטניה.² ההתקפה על השיירה היהודית ליד בית-נבאללה, שרם אורן מייחס אותה לחיילי הלגיון הערבי, בוצעה למעשה על-ידי חיל הספר העבר-ירדני ולא על-ידי הלגיון. ההתקפה על השיירה היהודית אירעה ב-14 בדצמבר 1947 ובמהלכה נרצחו 12 יהודים.³

אורן מתאר בספרו את הפגישות שערכו המנהיגים הציונים עם מנהיגי עבר-הירדן כדי למנוע מלחמה. תחילה

מתוארת פגישתם של שני אנשי ההגנה עם שני קציני הלגיון הערבי ב-3 במאי 1948 ואחר כך מתוארות שתי פגישותיה של גולדה מאירסון עם המלך עבדאללה: הראשונה בנובמבר 1947 והשנייה במאי 1948. שתי פגישותיה של גולדה עם עבדאללה תואמו על-ידי אברהם דסקל (אבו יוסף), שהיה מנהל

תחנת החשמל בנהריים, ולעמאן היא הגיעה דרך נקודת האיסוף במפעל החשמל בנהריים. אורן טוען כי ארבעה ימים לאחר שהתקיימה פגישתה השנייה של גולדה עם המלך עבדאללה, ב-11 במאי 1948, "יפשטו חיילים של הלגיון וקבוצה גדולה של כפריים מזוינים על מפעל החשמל בנהריים, ייקחו שבויים, יהרסו ציוד ויבזזו רכוש" (עמ' 72). טענתו של אורן כי הלגיון הערבי וכוחות מקומיים פשטו על מפעל החשמל אינה נכונה. את המפעל כבשו חיילים עיראקים, שרצו לסלק את המכשול הזה מנתיב התקדמותו של הצבא העיראקי לעבר ארץ-ישראל וכנראה רצו גם לנתק את התעשייה

היהודית בצפון הארץ מזרם החשמל. העיראקים, במסגרת שיתוף הפעולה בינם לבין הלגיון הערבי במלחמת 1948, העבירו את היהודים שהיו במפעל לידי חיילי הלגיון הערבי כשבויים, ואלה העבירו אותם למחנה השבויים באל-מפרק.⁴

חלקו הראשון של הספר מסתיים ברקע קצר על הלגיון הערבי, העתיד למלא תפקיד חשוב במערכה על לטרון. אולם גם סקירה קצרה זו אינה מדויקת, ותמוה הדבר מדוע השתמש אורן לצורך סקירה על הלגיון הערבי דווקא בספרו של שלמה שמיר, שהרי ישנם ספרים ומאמרים העוסקים בדיוק בנושא הזה.⁵ בניגוד לטענתו של אורן (הלקוחה, כאמור, מספרו של שמיר), כי הלגיון הערבי הוקם ב-1931 על יסודותיו של חיל הספר (עמ' 76), יש לומר כי הלגיון הערבי הוקם עשר שנים קודם לכן, דהיינו ב-1921 בעזרת הבריטים כדי לשמור על מעמדו ועל שלטונו של האמיר (ואחר כך המלך) עבדאללה בעבר הירדן.⁶ הלגיון הערבי לא הוכשר לתפקידי לחימה מחוץ לגבולות עבר-הירדן, ואף תפקידי הלחימה שבהם היה מעורב בעת מלחמת העולם השנייה היו דלים מאוד וחסרי חשיבות מבחינה מבצעית. משום שעיקר תפקידו של הלגיון הערבי היה, כאמור, לשמור על ביטחון הפנים במדינה, לא נהג הצבא הבריטי לספק לו נשק ותחמושת רבים, אלא רק מה שהיה נחוץ לצורך מילוי תפקידו. בהקשר הזה ניתן לומר כי גם טענתו של אורן, הלקוחה אף היא משמיר, כי "לא היו ללגיון הערבי נשק, תחמושת ואספקה, פרט למה שמשך ממחסני הצבא הבריטי בתעלת סואץ" (עמ' 77-78), מתייחסת לתקופה מוקדמת יותר, כלומר לתקופה שלפני החלטת החלוקה, ואינה רלוונטית לתקופה שבה דן ספרו של אורן. מהחלטת החלוקה ועד סיום המנדט החליט הצבא הבריטי בארץ-ישראל להגביר את הספקת הנשק ללגיון הערבי כדי להפוך אותו לכוח עצמאי

ובלתי תלוי בכוחות הבריטיים במזרח התיכון. משום כך קיבל הלגיון הערבי נשק לא רק ממחסני הצבא הבריטי באיזור תעלת סואץ, אלא גם – ולמעשה בעיקר – ממחסני הצבא הבריטי בארץ-ישראל. הבריטים, שרצו להיפטר מהנשק ומהתחמושת שנמצאו במחסני הצבא שלהם בארץ-ישראל, העדיפו למסור אותו בדרך כלל ללגיון הערבי, שהיה בעל בריתם הטוב ביותר במזרח התיכון.⁷

ב-15 במאי 1948 פלשו צבאות ערב לארץ-ישראל. באותו יום הזמין אליו בן-גוריון את שלמה שמיר והורה לו להקים חטיבה חדשה, "חטיבה זרובית, ניידת ומשוריינת". "החטיבה הזאת תפרוץ לירושלים", אמר לו בן-גוריון (עמ' 80). שמיר החל מייד בארגון החטיבה החדשה, בגיוס קצינים ובשיבוצם לתפקידים שונים בחטיבה. על יום ה-16 במאי 1948, כותב אורן, כי בעוד החטיבה החדשה מתארגנת, כבר עסק האויב, קרי הלגיון הערבי, בהתקנת עמדותיו לקרב. "ביעילות רבה פרס הגדוד הרביעי של הלגיון את יחידותיו באיזור. פלוגות רובאים תפסו עמדות במשטרת לטרון, בחצר המנזר ובמצודה". (עמ' 89) אולם גם תיאור זה של אורן לוקה באי-דיוק, שכן באותו יום רק פלוגה וחצי של הלגיון הערבי הוצבו בגזרת לטרון. אלה היו הפלוגה ה-3 של הגדוד השני ומחלקה מהפלוגה ה-11 של הגדוד הרביעי. פריסת הגדוד הרביעי הושלמה, למעשה, רק יומיים אחר כך, כלומר ב-18 במאי 1948.⁸

לא מעט עוסק אורן בהכנות החטיבה להתמודדות עם הלגיון הערבי ומציין את הנחיתות שממנה סבלה החטיבה ביחס לכוחות הלגיון שם. אורן מסביר את המחבל המודיעיני שהביא להערכות מוטעות ביחס לכוחות הערביים המצויים בגזרה. הערכת המודיעיני שקיבלה החטיבה ערב ההתקפה הראשונה שלה על לטרון הייתה כי במקום מצויים רק כמה מאות כפריים מזוינים, ולא נאמר דבר באשר לכוח הלגיון שהתפרס שם כבר קודם

לכן. המחבל הזה "הוליד את אחת מהפתעות הדמים הקשות של מלחמת העצמאות", מציין אורן (עמ' 132) והוא מסביר אותו בכך שעבודת המודיעיני לא התאימה את עצמה לתקופה החדשה, והיא המשיכה לעבוד על-פי התנאים ששררו ערב הקמת המדינה.

אכן מחבל המודיעיני שקדם להתקפה הראשונה על לטרון היה הגורם העיקרי לכישלונה. החטיבה יצאה להתקפה בכוח של שני גדודים, שאחד מהם היה גדוד חדש (גדוד 72 של חטיבה 7), שלא היה מיומן ומוכשר דיו למשימה הזאת. בעקבות המחסור במידע מודיעיני יצאו חיילי צה"ל

מפקד הלגיון בתחנת המשטרה לא היה עבד א-נבי, כפי שאורן כותב (עמ' 265), אלא עבד אל-מג'יד אל-מועאטיה, שהצליח עם מיעוט חייליו לעמוד מול הכוחות היהודיים

להתקפה בנחיתות ולא בעדיפות, כפי שמתחייב מעקרונות המלחמה של צה"ל. אולם תמוהה טענתו של אורן שהמטכ"ל העביר מידע מודיעיני לחטיבה על כך שבאיזור ישנם רק כוחות ערביים כפריים בלי לציין את העובדה על הימצאותו של כוח הלגיון הערבי במקום. יש לומר כי גם קביעה זו אינה מדויקת, ובהערכות המודיעיני נאמר בפירוש כי במקום נמייא כוח לגיון, אך לא ידוע מה גודלו.⁹ נראה שרם אורן מנסה להאשים את המטכ"ל במחבל המודיעיני ובכך בעצם לנקות את שלמה שמיר מאחריותו לכישלון ההתקפה. אך על מפקד החטיבה היה להשלים, או לפחות לנסות להשלים, בכוחות עצמו את המחסור במידע מודיעיני. את זה הוא יכול היה לעשות באמצעות סיורים בשטח או באמצעות תצפיות על עמדות האויב, כפי שעשה יריבו, מפקד הגדוד הרביעי של הלגיון הערבי בלטרון.¹⁰

חלקו השלישי של "לטרון" עוסק במבצע "בן-נון א", ההתקפה הישראלית על עמדות הלגיון בלטרון ב-25 במאי 1948. אורן מתאר את סיפורי הקרבות ואת התקלות שאירעו לכוחות הישראליים התוקפים. בתוך זמן קצר התגלו הכוחות היהודיים על-ידי כוחות הלגיון, ולכן התקפתם נכשלה. אבדות היהודים בהתקפה זו היו: 72 הרוגים, 140 פצועים ושישה שבויים. אבדות הערבים היו: שלושה הרוגים ללגיון הערבי ושני הרוגים ללוחמים הערבים הבלתי סדירים. כמו כן נהרגו שני אזרחים מהכפר עמאוס.¹¹

הספר ממשיך בתיאור כניעתו של הרובע היהודי בעיר העתיקה לידי הלגיון הערבי ב-28 במאי 1948. אורן מתאר את מצבם הקשה של היהודים ברובע ואת מלחמתם הנואשת בערבים. שרר מחסור במזון ובתרופות, ובזה אחר זה הלכו ונכבשו בתי-הכנסת העתיקים בידי הערבים.¹² המוראל של היהודים היה ירוד, ובסופו של דבר החליטו שני הרבנים – הרב חזן והרב מינצברג – לפנות לעמדות הלגיון כדי לברר את תנאי הכניעה. את המשא-ומתן על כניעה ניהל מצד הערבים מפקד הלגיון בירושלים, עבדאללה א-תל, ומהצד היהודי עמד משה רוסנק, מפקד ההגנה בעיר העתיקה. הטענה שהעלה אורן כי "ברור שהמפקד הירדני של העיר העתיקה אינו עושה צעד בלי להיוועץ במפקדיו הבריטים" (עמ' 230) אינה נכונה. הדיונים בין שתי המשלחות התנהלו ביחידות וללא כל שותפות מצד הבריטים. יש לציין אגב כך, שלא רק שהבריטים לא היו שותפים למשא-ומתן על כניעת היהודים, אלא הם כלל לא תמכו ברעיון של כניסת הלגיון הערבי לירושלים. המלך עבדאללה – בניגוד למפקד הלגיון הערבי, גלאב פאשא – התעקש לשלוח את הלגיון הערבי לירושלים, ולכן פקד המלך עבדאללה, ללא ידיעת גלאב, על מפקד הגדוד השישי, עבדאללה א-תל, להיכנס מייד לירושלים.¹³ מכל מקום, הסכם הכניעה כלל את הסגרת כל הנשק

והתחמושת והעברתו לידי הלגיון הערבי והעברתם לשבי של כל הגברים המסוגלים לשאת נשק. כמו כן הוסכם שכל שאר התושבים, הנשים, הטף והלוחמים הפצועים יועברו מהרובע אל מחוץ לעיר העתיקה.¹⁴

אורן מתאר את ההכנות שנערכו באותו זמן לקראת ההתקפה השנייה על לטרון, מבצע "בן-נון ב". למרות האופטימיות הרבה, ששררה בקרב הלוחמים והמפקדים ואף בקרב ידן ובן-גוריון, נכשלה גם ההתקפה הזאת. אבדות היהודים היו כבדות והסתכמו ב-44 הרוגים, בפצועים רבים ובנשק ושלל רב שנפלו בידי הלגיון הערבי. אבדות הלגיון הערבי היו שני הרוגים ושבעה פצועים.¹⁵ נראה כי אורן חרג ממנהגו ובוחר הפעם להכתיר כגיבור הקרב קצין לגיון ולא איש ההגנה כהרגלו. מדובר בעבד א-נבי, מפקד כוח המשטרה בלטרון, שהדף את כוחות ההגנה באותו מבצע. כחלק מתוכנית המבצע היה על כוח משוריין בסיוע חבלנים לפרוץ ולחדור לתוך תחנת המשטרה בלטרון. בהתחלה נראה היה כי התוכנית מתנהלת כשורה, וארבעה משורינים חדרו לתוך שטח התחנה, אולם החבלנים לא הצליחו לבצע את משימתם ונאלצו לסגת. כך הסתיימה גם ההתקפה השנייה על לטרון בתבוסה כואבת. אף שתיאור הקרב בתחנת המשטרה די מדויק, לא ברור מדוע החליט אורן לשנות דווקא את שם גיבור הקרב בסיפור הזה. מפקד הלגיון בתחנת המשטרה לא היה עבד א-נבי, כפי שאורן כותב (עמ' 265), אלא עבד אל-מג'יד אל-מועאיטה, שהצליח עם מיעוט חייליו לעמוד מול הכוחות היהודיים, שחדרו למתחם התחנה ולגרום להם לסגת מהמקום. גיבור הקרב שעליו כותב אורן, עבד אל-מועאיטה, נפצע מפגז שירו כוחות ההגנה לאחר נסיגתם ומת מפצעיו זמן קצר אחר כך.¹⁶ ספרו של אורן מסתיים במבצע האחרון שערכו היהודים לכיבוש לטרון – הוא מבצע "יורם". מבצע זה – כמו שני קודמיו – נכשל, אך נראה שדווקא

העיקר בפרק האחרון של "לטרון" אינו כישלון מבצע "יורם", אלא מותו של דוד מרכוס. מרכוס נהרג בשוגג על-ידי שומר מחנה צה"ל באיזור אבר-גוש. הוא יצא בשעות הלילה מחוץ למחנה, וכאשר רצה לחזור ולהיכנס לתוך המחנה, השומר, שהבחין בדמות חשודה מתקרבת, הורה לו לעצור, אך כאשר מרכוס השיב באנגלית והמשיך להתקדם לעבר המחנה, הוא נורה ונהרג. דוד מרכוס, המתנדב היהודי מארה"ב, שבו פתח אורן את ספרו, מצא איפוא גם הוא את מותו בקרבות לטרון. עם מותו של מרכוס סוגר רם אורן מעגל,

בירושלים, עבדאללה א-תל, אינם נכללים ברשימה, אף-על-פי שאותם מזכיר המחבר יותר מפעם אחת? מדוע קצין המטה של הגדוד הרביעי, מחמוד א-רוסאן מופיע ברשימה, ולעומת זאת מפקד הגדוד הרביעי, החשוב ממנו, אינו מופיע ברשימה?

אין להאשים, כמובן, את רם אורן על כי אינו יודע ומבין את השפה הערבית, אולם התעסקות עם מושגים ערביים, כמו גם שמות אישים ומקומות ערביים, מחייבת בקיאות מסוימת בשפה, ואין כלל וכלל לזלזל בכך. רם אורן, שלצורך כתיבת הספר העסיק

לטרון - המזר והכפר (1948)

מחדל המודיעין שקדם להתקפה הראשונה על לטרון היה הגורם העיקרי לכישלונה

שבו פתח את הספר "לטרון". בסוף הספר מביא המחבר רשימה של שמות אישים ושל מושגים שנזכרו בספר, המלווים בביוגרפיות קצרות ובהסברים. חבל שהרשימה אינה מסודרת לפי סדר כלשהו, מה שהיה מקל על הקורא לאתר את הפרטים הביוגרפיים הדרושים לו. רשימה זו אומנם מועילה, אך לא תמיד ברור לקורא לפי אילו קריטריונים החליט המחבר מה לכלול בה ומה לא. כך, לדוגמא, מדוע מפקד הלגיון הערבי, גלאב פאשא, או מפקד הלגיון הערבי

מספר רב של תחקירנים, היה מיטיב לעשות לו היה מצרף לצוות התחקירנים גם תחקירן היודע ולו מעט ערבית, וכך היה מונע שיבוש, כפי שקרה עד כדי עיוות של שמות המקומות והאישים שאותם הזכיר בספרו. כך, לדוגמא, שם הכפר הערבי אינו אמאוס (עמ' 12), אלא עמאוס, ושם הכפר הערבי הוא דיר מחסין ולא דיר מוחייזין (עמ' 167, 331). שמו של מפקד הגדוד הרביעי הוא חאבס אל-מג'אלי ולא חאבס א-מג'אלי כפי שרם אורן כותב. הביבליוגרפיה, שרם אורן מצרף

בסוף ספרו, נראית לכאורה עניינית ומרשימה, אך עיון מדוקדק מראה כירק מעט מהספרים ומהמאמרים המצוינים בביבליוגרפיה זו יכלו באמת להועיל לאורן בכתבתו. כך, לדוגמא, לא ברורה במידה מספקת תרומתה של עבודה סמינריונית על ההיסטוריה הצבאית של יוני הדואר לנושא לטרון, ולא ברורה הרלוונטיות של ספרו הידוע של משה שמיר, "הוא הלך בשדות", לנושא הזה. לעומת זאת נעדרים מהרשימה ספרים אחרים, חשובים לא פחות, שיכלו לתרום לאורן רבות בספרו. כך, למשל, ספרו של אריה יצחקי, "דרך בורמה", יכול היה להועיל לו בסיפוריו על דרך בורמה. גם ספרו המתורגם לעברית של מפקד הלגיון הערבי בירושלים, עבדאללה א-תל, יכול היה לתרום לאורן רבות, לפחות בחלקים הדנים בכניעת העיר העתיקה.

אגב כך אפשר להעיר כי הרשימה הביבליוגרפית מבולבלת ומשובשת, וחבל שאורן לא ערך הגהה על החומר בטרם הביאו לפרסום. כך, למשל, את הספר "לטרון" כתב אריה יצחקי ולא אריה יצחק. ספרו של דניאל נדב הוא "הלוך בשבי" ולא "בהלוך בשבי". הרשימה הביבליוגרפית, כפי שניתן להסיק, כוללת שתי קטיגוריות: האחת רשימת ספרים והאחרת רשימת מאמרים, אולם לא ברור מדוע קבע אורן כי מאמרו של בנדמן יונה, "הלגיון הערבי לקראת מלחמת העצמאות" יירשם תחת הקטיגוריה הראשונה, דהיינו של ספרים, אף שמדובר במאמר. עוד יש לציין כי השימוש שעשה אורן בדרגות הירדניות הוא די מגוחך, משום שהוא מצמיד את הדרגה הירדנית לשם הקצין הירדני. הוא אומנם רושם בסוגריים את הדרגה המקבילה בעברית, אך מציין את שם הדרגה בערבית כפי שקיימת בצבא הירדני היום ולא את הדרגה בערבית כפי שהייתה קיימת בלגיון הערבי ב-1948. כך יוצר אורן טעויות ומשבש את הדרגות. באזכורו את קצין המטה של הגדוד הרביעי, מחמוד א-רוסאן, טוען אורן כי דרגתו

היא נקיב ומתרגם זאת כסרן (עמ' 75). למעשה דרגתו של א-רוסאן הייתה ראיס, ובכלל יש לומר כי דרגת נקיב בלגיון הערבי ב-1948 הייתה מקבילה לדרגת סמ"ר. כך גם באשר לדרגתו של מפקד הגדוד הרביעי, חאבס אל-מג'אלי. זו לא הייתה מקאדם, כפי שאורן כותב (עמ' 75), אלא הייתה וכיל קאידי

ספרים רבים נכתבו על קרבות לטרון, וקרוב לוודאי שרבים עוד יעסקו בכך. קשה לומר כי ספרו של אורן הוא הטוב שבהם

(סא"ל). דרגתו של מפקד החטיבה השלישית, אשטון, לא הייתה עקיד (עמ' 136), אלא קאימקאם (אל"ם).

יתר על כן, כמה עובדות ותאריכים שנסקרו בספרו של אורן אינם נכונים. כך, לדוגמא, העיר עבדאן אינה נמצאת בסעודיה (עמ' 3), אלא בדרום איראן. מפקדת החטיבה השלישית לא שכנה בכפר יאלו (עמ' 136), אלא בביתוניא. פצצות תאורה כלל וכלל לא היו ללגיון הערבי במלחמת 1948, בניגוד לדברי אורן (עמ' 368, 388). כניעת העיר העתיקה ללגיון הערבי לא הייתה ב-27 במאי 1948 (עמ' 230-231), אלא ב-28 במאי. מבצע "יורם" לא היה בלילה שבין ה-7 ל-8 ביוני (עמ' 318), אלא לילה אחד אחר כך, כלומר בין ה-8 ל-9 ביוני 1948.

ספרים רבים נכתבו על קרבות לטרון, וקרוב לוודאי שרבים עוד יעסקו בכך. קשה לומר כי ספרו של אורן הוא הטוב שבהם. למרות טענתו של אורן, כפי שמובאת במבוא ל"לטרון", כי הספר נאמן לעובדות (שמות, מקומות, אירועים ותאריכים) ספרו, כפי שהוכח, רצוף אי-דיוקים וטעויות, שאומנם בעיקרם נוגעים לצד העבר-ירדני במלחמת 1948 ולפעילות הלגיון הערבי בגזרת לטרון, אך למעשה הם משבשים במידת מה את ההיסטוריה של קרבות לטרון במלחמת העצמאות.

הערות

1. א"צ 178/1046/1978: הלגיון הערבי. מקורות ערביים הודו שהלגיון הערבי לא התערב בקרבות ושמר בדרך כלל על עמדה נייטרלית. את"ה 105/69: דו"ח טנא מיום 11.12.48; מחמוד א-רוסאן, **מעארכ באב אל-ואד**, עמאן, 1950, עמ' 37.
2. א"צ 178/1046/1978: הלגיון הערבי יש לציין שלא מעט ערבים טענו כי את ההתקפה ביצעו חיילי הלגיון הערבי, אך הם עשו זאת בעיקר כדי להדגיש את מעורבות הלגיון באירועים האלימים נגד היהודים באותה תקופה, שבה מדיניות הלגיון הערבי הייתה שלא התערב. מבין אלו שטענו זאת ניתן למצוא את: עבדאללה א-תל, **כארת'ה פלסטין - מד'כראת עבדאללה א-תל, קאידי מערכה אל-קדס**, עמאן, דאר אל-הדא, מהדורה שנייה, 1959, עמ' 4; מניב אל-מאצ'י וסלימאן מוסא, **תאריח' אל-ארדן פי אל-קרן אל-עשרין**, עמאן, מטבעה אל-מתחטב, מהדורה שנייה, 1997, חלק ראשון, עמ' 474; בסאם עיד קאקיש, **אל-מוססה אל-עסכריה אל-ארדניה ותטורהא 1946-1967 - דראסה עסכריה סיאסיה**, עמאן, 1998, עמ' 142. על אחריותו של חיל הספר לאירוע ראו: **הארץ**, 29.12.47; יונה בנדמן, "הלגיון הערבי לקראת מלחמת העצמאות", **מערכות**, 294-295, יולי, 1984, עמ' 43.
3. א"צ 172/1046/1970: הגורם העיראקי במלחמת העצמאות; דוד בן-גוריון, **יומן המלחמה, מלחמת העצמאות, תש"ח-תש"ט**, תל-אביב, הוצאת משרד הביטחון, תשמ"א, כרך ב', עמ' 438; **ידעיות אחרונות**, 16.5.48.
4. מבין הספרים והמאמרים העוסקים בלגיון הערבי ניתן להזכיר את הספרים הבאים: אליעזר [אגרא] גלילי, **צבאות הערבים בדורנו על רקע עמיהם ומדינותיהם**, תל-אביב, הוצאת מערכות, תש"ח; סעד אבו דיה ועבד אל-מג'יד מהדי, **אל-ג'יש אל-ערבי ודבלומאסיה א-צחרא - דראסה פי נשאתה ותטור**, עמאן, דאר א-ת'קאפה אל-עסכריה, 1987; קאקיש, **אל-מוססה אל-עסכריה**; סחר עבד אל-מג'יד, **אל-ג'יש אל-ערבי 1921-1951 דורה פי א-צראע אל-ערבי - א-צ'היוני**, עמאן, מטבע אל-קוואת אל-מסלחה, 1991; Syed Ali El-Edroos, **The Hashemite Arab Army 1908-1979: an Appreciation and Analysis of Military Operation**, Amman, 1980; John Bagot Glubb, **The Story of the Arab Legion**, London, Hodder and Stoughton, 1948; John Bagot Glubb, **A Soldier With the Arab**, London, Hodder and Stoughton, 1957; Mark Heller, "Politics and the Military in Iraq and Jordan 1920-1958: the British Influence", **Armed Forces and Society**, Vol. 4, No. 1, November, 1977, pp. 75-99; Vatikiotis P.J., **Politics and the Military in**

עבדאללה בעבר-הידרן. Vatikiotis, *Politics and the Military*, pp. 62-63 .7
 את"ה 105/138: ידיעות טנא מיום 25.3.48;
 את"ה 105/138: ידיעות טנא מיום 8.3.48;
 א"צ 625/922/75: הגורם הבריטי במלחמת

Jordan: A Study of the Arab Legion 1921-1957, London, Frank Cass, 1967; Peter Young, *The Arab Legion*, London, Osprey Publishing Ltd., 1972
 Uriel Dann, "The Beginning of the Arab

רוסאן, **מעארק באב אל-ואד**, עמ' 82, עמ' 89. דוגמאות להיתקלויות בין סוירים עבר-ירדניים לכוחות ישראלים ראו: מוסא, **איאם לא תנאס – אל-ארדן פי חרב 1948**, עמאן, מטאבע אל-קוואת אל-מסלחה אל-ארדנייה, מהדורה שנייה, 1997, עמ' 229, עמ' 233; נתנאל לורך, **קורות מלחמת העצמאות**, גבעתיים, הוצאת מסדה, 1989, עמ' 206; בן-גוריון, **יומן המלחמה**, כרך ב', עמ' 456

11. אריה יצחקי, **לטרון**, ירושלים, הוצאת כנה, 1982, כרך א', עמ' 226; מוסא, **איאם**, עמ' 236; א-רוסאן, **מעארק באב אל-ואד**, עמ' 112

12. מבין בתי-הכנסת שנהרסו בעיר העתיקה: "אור חיים", "סוכת שלום", "בית הילל", "בית אל", "החורבה" (ר' יהודה החסיד) וישיבת "פורת יוסף". עארף אל-עארף, **נכבה פלסטין ואל-פרדוס אל-מפקוד 1947**, 1955, עמאן, דאר אל-הדא, 1956, כרך שני, עמ' 481; בן-גוריון, **יומן המלחמה**, כרך ב', עמ' 451, עמ' 461; את"ה 105/129: מירוחם לטנא מיום 28.5.48

13. גלאב, בניגוד למלך עבדאללה, העדיף להמתין ולנסות לסדר הפוגה בירושלים. מה שהביא אותו להמתין היה חששו כי הלגיון הערבי יתקשה להילחם בירושלים בגלל מיעוט חייליו. המלך עבדאללה, לעומתו, ראה את הרווח הפוליטי מכניסת הלגיון לירושלים. הוא רצה לממש את תפקיד משפחתו כשומרת המקומות הקדושים, אם לא בחי'אז, שממנה גורשה משפחתו, אז בעיר השלישית בחשיבותה לאיסלאם. Glubb, *A Soldier*, pp. 101, 108; איתל, **כארטה פלסטין**, עמ' 101; דומיניק לאפייר ולארי קולינס, **ירושלים ירושלים**, תל-אביב, הוצאת שוקן, 1978, עמ' 151

14. שמואל בזק (ביזנינסקי), "בעיר דוד ובשבי הלגיון – פרקי יומן", בתוך דן בזק (עורך) **בתוככי ירושלים עיטורי עיר מלוכה**, ללא ציון מקום ההוצאה, 1993, עמ' 195; א"צ 279/7249/49: דו"ח על נפילת העיר העתיקה מפי דוד איזון – מודיעין מחוז ירושלים מיום 4.6.48; יעקב אורנשטיין, "אלוף שאלתיאל: הכניעה הייתה בניגוד להוראותיי", **הד ההגנה**, 11, אוקטובר 1960, עמ' 88

15. יצחקי, **לטרון**, כרך א', עמ' 259, עמ' 263-264; א-רוסאן, **מעארק באב אל-ואד**, עמ' 131

16. **שם**, עמ' 77, עמ' 134; מוסא, **איאם**, עמ' 238

עם מותו של מרכוס סוגר רם אורן מעגל, שבו פתח את הספר "לטרון"

העצמאות
 8. א-רוסאן, **מעארק באב אל-ואד**, עמ' 75-76; א"צ 1175/922/75: מהראל לידן מיום 19.5.48
 9. א"צ 311/922/75: מדו"ח מטכ"ל/אג"ם לחטיבה 7 – נספח מודיעין מיום 23.5.48
 10. על פעולות הסיור בגודו הרביעי ראו: א-

Legion", *Middle Eastern Studies*, 5:3, October, 1969, pp. 182-183
 הראשונות של הלגיון הערבי להגנה על שלטונו של עבדאללה ניתן לראות בהדיפת פשיטות הוואהבים, שנערכו בשנים 1922-1924, וכן בדיכוי מרידות של שבטים שסירבו לקבל את מרות שלטונו של

